

ispunnin. Fascistiska stórráðið, sum bert var eitt eiti og eitt amboð í hondunum á Il Duce, hevði ikki verið saman síðan í desember 1939. Men nú — náttúna millum 24. og 25. júlí — komu teir so samanaftur, og á fyrsta sinni í lívi sínum fekk nú fascistiski forarin av at vita og av grovfilni fyrri ta vanlagnu, hann hevði leitt fólk og land útí. Við 19 atkvæðum móti 8 kravdi ráðið, at kongsdæmið aftur varð sett á stovn. Eisini varð kravt, at herleiðslan aftur skuldi leggja undir kong.

Hesir fascistisku uppreistrar-menn — tá Grandi kanska er undantikin — høvdu helst ikki sætlað sær at kravt meira enn hetta. Men har var eisini ein onnur samansverjing millum generalarnar og kongin gjørd. Mussolini mundi allarhelst halda, at nú var tað ringasta avhæsað — tí altið hevði hann verið vanur at ráða, har hann var —, men púra ovfarin var hann, tá boð komu eftir honum um kveldið tann 25. júlí um at koma út til kongsborgina og har fekk at vita, at hann var frákyrdur, tikin og í einum sjúkrabili koyrdur oman á eina politistøð.

»Eg visti av ongum,« skrivaði Mussolini seinni um hesa hend-ing, tá hann koyrdi niðan á slottið, men Victor Emmanuel kongur læt hann ikki leingi sleppa at vera í óvissuni.

»Kæri Il Duce«, helt hann fyrri — hetta er tikið eftir tí, Mussolini sjálvur hevur skrivað frá hesum fundi — »tað nyttar einki longur. Italia liggur í sorli... Hermenninir vilja ikki berjast longur... Í hesi løtu eru tygum tann mest hataði maður í øllum Italia...«

»Tygum taka eina ógvuliga tyðandi avgerð,« sigur Musso-lini seg at hava svarað. Men hóast vit hava hansara egnu skrivligu frágreiðing frá hesum fundi, tykist hann ikki hava gjørt nakrar stórvegis royndir at fáa kongin at broyta støðu. Tí hvussu var og ikki endaði hann

við at »biðja alt gott« omanyvir hann, sum skuldi taka við eftir hann.

Ein nútímans Cæsar fellur

So vanvirðisliga fall so hesin nútíðarinnar Cæsar, hesin stríðsfúsi maður 20. aldar, ein maður, sum hevði megnað at gjørt sær dælt av hurlivasanum og vónloysinum í hesi öld, hesin maðurin, sum innan undir tí hábærsligu skræðuni var eitt tómarogn, sum púrt einki hevði upp á seg. Býttur var maðurin ikki. Lisið nógv hevði hann eisini. Hann hevði kannað seguna og helt seg hava skilt hana, men sum einræðisharri hevði hann gjørt tað stóra mistak at royna at gera eitt stríðsfúsið og álóphugað stórveldi burtur úr einum landi, sum ikki átti sær idnaðarligu fyrirreynirnar og hvørs fólk var so jarðbundið og gløgt og eisini búgvíð enn at tað vildi lata seg taka av fótum av slíkum gyklandi dreytum. Ítalska fólkið hevði ongantíð heilhugað tikið fascismuna til sín — bert funnið seg

Tá landgongan í Normandinum varð gjørd, høvdu teir lidnar havnir við sær, sum vórðu sleipaðar tvørtur um Ermasund. Slík risatiltøk máttu kosta hópin av peningi

í henni, tí tey væl vistu, at hetta bert var ein hissini tilburður, sum einaferð mundi fara at hasa av aftur, og hetta tykist Musso-

lingið, og hetta spilti hann og beindi fyrri gávum hansara at meta um viðurskiftini, eisini breyt tað tað sermerkta niður,

lagnuna hjá Italia støðugt nærri og nærri at triðja ríkinum. Tá klókkurnar fóru at ringja fyrri Týsklandi Hitlers, fóru tær eisini so smátt at kima fyrri landi Mussolinis, og tá summarið 1943 rann upp, fór tað eisini so smátt at riva fyrri eygunum á ítalska einræðisharranum. Men einki fekk hann kortini gjørt fyrri at sleppa undan lagnu síni: Hann var fangi Hitlers.

Ikki ein tann einasta byrsa varð latin av til tess at bjarga honum. Ikki ein rødd bar í betuflaka fyrri hann. Eingin tóktist at leggja petti í, so eyðmýkjandi hann hvarv av søgunnar leikpalli. Varð drigin inn í ein sjúkravogn, beint sum hann kom frá kongi og koyrdur í spjellið. Tvørturímóti tóktust øll at fagna hesum væl, at fascism-an var fallin. Pietro Badoglio marsjallur stovnaði eina starvsstórn av generalum og embætismonnum, fascistiski flokkurin varð uppløystur, fascistar settir úr stórvum og anti-fascistar sleptir leysir úr fongslunum.

Týski forarin verður ovfarin

Ikki krevt so stórt hugflog at

duga at meta um, hvussu standurin var á høvuðsmiðstöðini hjá Hitleri, tá boðini komu um, at Mussolini var fallin, heldur ikki er neyðugt at grunda leingi um hetta, tí loynilig skjól bæði drúgv og mong eru til um henda tilburð. Menn vóru sum vera man ógvuliga illa við. Tí hetta, sum var hent, kom teimum so púra óvart, og teir tóku tað sum ein undanøtt fyrri, hvat kanska seinni kundi koma at henda heima í Týsklandi, skrivar Goebbels í dagbók síni, tá hann tann 26. júlí yvir háls og herðar mátti skunda sær á fund forarans á høvuðsmiðstöðini í Rastenburg. Men tað, sum fremst mól í hævðinum á týska propagandaráðharranum — og hetta vita vit úr dagbók hansara — var, hvussu hann skuldi bera seg at við at greiða týska fólkinum frá, at Mussolini var fallin. »Hvat í allari víðu verð skulu vit siga týska fólkinum?« spurdi hann seg sjálvan og gjørdi beinanvegin av, at týska fólkið skuldi fáa at vita, at Mussolini var fráfarin, tí hann hevði so ringa heilsu.

»Tí hevði týska fólkið fingið at vita, hvat veruliga búði undir (skrivar hann í dagbókini) hevði hetta lættliga kunnað fingið teir í hesum landi, sum hug hava at gera uppreistur, at trúð, at teir kunnu gera tað sama, sum Badoglio og hansara fylgisneytar hava gjørt suðuri í Róm. Her gav forarin Himmleri strong boð um at nýta harðskap av allar-grovasta slagi, skuldi slíkur vandi tikið seg upp her.«

Hóast forarin hevði hildið Mussolini verið ógvuliga skirvisligan, tá teir hittust fyrri fjúrtan dagum síðani, gjørdist hann kortini púra ovfarin, tá tiðindini fóru at koma til høvuðshermiðstöðina seinna-partin tann 25. júlí. Fyrstu tiðindini søgdu bert frá, at fascistiska stórráðið var komið saman. Hitler undraðist á, hvi hetta mundi vera gjørt. »Til hvat verða slíkar samkomur hildnar?« spurdi hann. »Har kemur einki annað burtúr enn teirra vanliga tvøt!«

Loftmynd av landgonguni á Cherbourg-mesinum 6. júní 1944 — beint fyra ár aftan á tað stóra mannafallið við Dunkerque

